

მცირე ბიზნესის როლი COVID 19-ის გამოწვევების პირობებში

მაია გელაშვილი

ეკონომიკის დოქტორი,
ახალი უმაღლესი სასწავლებლის ასოცირებული
პროფესორი

აბსტრაქტი

ეკონომიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტი და ყველაზე აქტიური ფორმა მცირე ბიზნესის განვითარებაა. მიუხედავად ბოლო წლებში მცირე მენარმეობრივი აქტივობის გაძლიერებისა საქართველოს რეგიონებში მცირე ბიზნესის განვითარების ზრდის ტემპები, თანდათანობით ეცემა. პრობლემები გამოწვეულია ქვეყანაში არსებული მძიმე, სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობით, რომელსაც დაემატა პანდემიით გამოწვეული ზარალი და საბოლოოდ მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი შიმშლის ზღვარზე აღმოჩნდა. საქსტატის მონაცემებით, დასაქმებულთა ჯამური რაოდენობა მცირე ზომის საწარმოებში ბოლო ხუთ წელიწადში 6,6%-ით არის შემცირებული.

მთავრობის ინიციატივით მცირე ბიზნესში დაწესდა დაბეგვრის შეღავათიანი რეჟიმი და გამარტივდა ფიზიკური პირების რეგისტრაცია, მაგრამ ამ გამარტივებამ პრობლემებიც წარმოშვა. კერძოდ, მცირე ბიზნესის დანაშაულის მსურველებში აღმოჩნდა არაკვალიფიციური კადრი და ერთ წლამდე ვადაში გაკოტრებით ისევ იხურება. ამას ემატება მეორე გართულებული პრობლემა, სანქციების არარსებობის გამო მენარმე რჩება რეგისტრირებულად, შედეგად კი უარყოფით სტატისტიკას ვიღებთ.

ამჟამინდელმა კრიზისმა აჩვენა, მთავრობის რეაგირება COVID-19-ის პანდემიაზე. კერძოდ, ხელისუფლება ეცადა ბიზნესის დახმარებას სხვადასხვა მექანიზმებით, თუმცა მცირედი და არაეფექტური შედეგით. დღეისთვის მცირე ბიზნესის სექტორი რთული პერიოდების წინაშეა. საფუძველს პანდემიის შედეგად მათი ბიზნესის დროებითი შეწყვეტა წარმოადგენს.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ კრიზისამდეც პოლიტიკური სიჯიუტის და უკომპრომისობის შემთხვევებმა ქვეყანა ეკონომიკურ სტაგნაციაში მოაქცია. კვლავ იზრდება საგარეო ვალების ვალდებულებები. ვალის მომსახურება პრობლემა არ არის, როცა ქვეყანა მდგრადია და შემოსავალი გააჩნია. აღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვნად მიმაჩნია ამ ვითარებაში ხელისუფლებისა და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლების თანამშრომლობა იმოქმედონ ერთობლივად, რათა გაუმკლავდნენ, როგორც ეკონომიკურ კრიზისს, ასევე პანდემიის შედეგად გამოწვეულ მოსალოდნელ საფრთხეებს.

ძირითადი სიტყვები: მცირე ბიზნესი, სტაგნაცია, ბაზრის სეგმენტი, ეკონომიკური მოდერნიზაცია, ინდივიდუალური მენარმე

ქვეყნის ეკონომიკაში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ელემენტი და ყველაზე აქტიური ფორმა მცირე ბიზნესის განვითარებაა, რომელიც ამავე დროს ინოვაციური გადაწყვეტილებების კატალიზატორიცაა. მცირე ბიზნესის მენარმეთა ძირითად მახასიათებლად მისი მოქნილობა გვესახება, ვინაიდან ბაზარი მუდმივად ცვალებადია, შესაბამისად ბიზნესიც, რაც შეიძლება სწრაფად და მინიმალური დანაკარგებით უნდა მოერგოს ახალ პირობებს. აღნიშნულთან დაკავშირებით, მნიშვნელოვანია არსებულ მდგომარეობაში მცირე ბიზნესის დინამიკის და ანალიზის შესწავლა, რადგან

მათმა შეუსწავლელობამ არ გამოიწვიოს ეკონომიკური ზრდის შეფერხება და სტაგნაცია. შესაბამისად, ანალიზი გამოავლენს განვითარებისათვის ხელშემშლელ ფაქტორებს და შემდგომში საკუთარი თუ საერთაშორისო გამოცდილების საფუძველზე შემუშავდება მათი აღმოფხვრის გზები.

პროფესორ ი. მესხიას მიხედვით, „ბიზნესი არის დამოუკიდებელი, საკუთარი რისკით განხორციელებული საქმიანობა, რომელიც მიმართულია მოგების სისტემატურ მიღებაზე ქონების გამოყენების საქონლის გაყიდვის, სამუშაოს შესრულების ან მისი მომსახურების განევის გზით, იმ პირობის მიერ, რომლებიც დარეგისტრირებულნი არიან დადგენილი წესის თანახმად. [მესხია, 2011.:21]

პროფესორები გ. ადგიშვილი და რ. ასათიანი მიიჩნევენ, რომ მენარმეობა ცალკეული სუბიექტის ან სუბიექტთა ჯგუფის დამოუკიდებელი საქმიანობაა, რომლის მიზანია მატერიალური დოვლათის, ინტელექტის, ფასიანი მომსახურების წარმოება და რეალიზაცია და ამით მოგების მიღება. [ადგიშვილი, 1998:132]

აღსანიშნავია, რომ მცირე ბიზნესის განვითარება ნებისმიერი ქვეყნის ეკონომიკაში და, მათ შორის, განსაკუთრებით საქართველოში, ხელს უწყობს ეკონომიკური სისტემის გარდაქმნას, როგორც მაკრო, ისე მიკრო დონეზე, რადგან კერძო სექტორში წარმოებული საქონლისა და მომსახურების თითქმის ნახევარს და ახალი სამუშაო ადგილების 2/3-დან 3/4-მდე ქმნის მცირე ბიზნესი და ამით ამცირებს უმუშევრობის დონეს. [მცირე და საშუალო მენარმეობის პოლიტიკაზე 2010]. ამიტომ, სახელმწიფო ყოველთვის დაინტერესებული უნდა იყოს მცირე ბიზნესის განვითარებით. საქართველოს კანონმდებლობის საფუძველზე მცირე ბიზნესის კლასიფიკაციაში შედის ის საწარმო, რომელთა წლიური ბრუნვა 0,5 მლნ. ლარს აღემატება ოცი დასაქმებულით. რადგან მცირე ბიზნესი ეკონომიკური მოდელის წარმატების მაჩვენებელია, ამიტომ საქართველოს მთავრობამ მცირე მენარმეებს შეუქმნა ყოველმხრივ საშელავათო საგადასახადო პირობები. ბოლო წლებში მთავრობის ინიციატივით მნიშვნელოვანი რეფორმები გატარდა მცირე ბიზნესის წახალისებისა და ხელშეწყობის მიზნით და ცვლილება ძალაში შევიდა 2015 წლის 1 ივლისიდან. დაბეგვრის შეღავათიანი რეჟიმის შესახებ საგადასახადო 1%-იანი ტვირთი მცირე ბიზნესის მქონე 120 ათასამდე მენარმე ფიზიკურ პირს შეეხო. მართალია გადასახადების შეღავათებთან ერთად გამარტივებულია ფიზიკური პირების რეგისტრაციაც, მაგრამ ამ გამარტივებამ შესაბამისი პრობლემებიც წარმოიშვა. კერძოდ, მცირე ბიზნესის დაწყების მსურველების რაოდენობამ იმატა, რომელთაც არ გააჩნდათ სათანადო ცოდნა და უნარ-ჩვევები იმისა, რომ რეალურად მზად ყოფილიყვნენ საბაზრო ურთიერთობისათვის, რადგან მცირე მენარმეებმა არამარტო უნდა შეავსონ ბაზრის სეგმენტი, არამედ უნდა გააძლიეროს კიდევ და გარკვეული როლი შეასრულოს ქვეყნის კეთილდღეობის დონის ამაღლებაში. აღნიშნული მდგომარეობიდან გამომდინარე, ვერ აკმაყოფილებს სტანდარტებს და შესაბამისად ერთ წლამდე ვადაში გაკოტრებით ისევ იხურება. ამას ემატება მეორე გართულებული პრობლემაც სანქციების არარსებობის გამო, მენარმე რჩება რეგისტრირებულად, ვინაიდან საგადასახადო სამსახურის გარეშე არ იხურება და სჭირდება გარკვეული თვეები. მესამე პრობლემად კი უარყოფით სტატისტიკას ვიღებთ, რადგან ბუნდოვანია აქტიური საწარმოების რიცხვი.

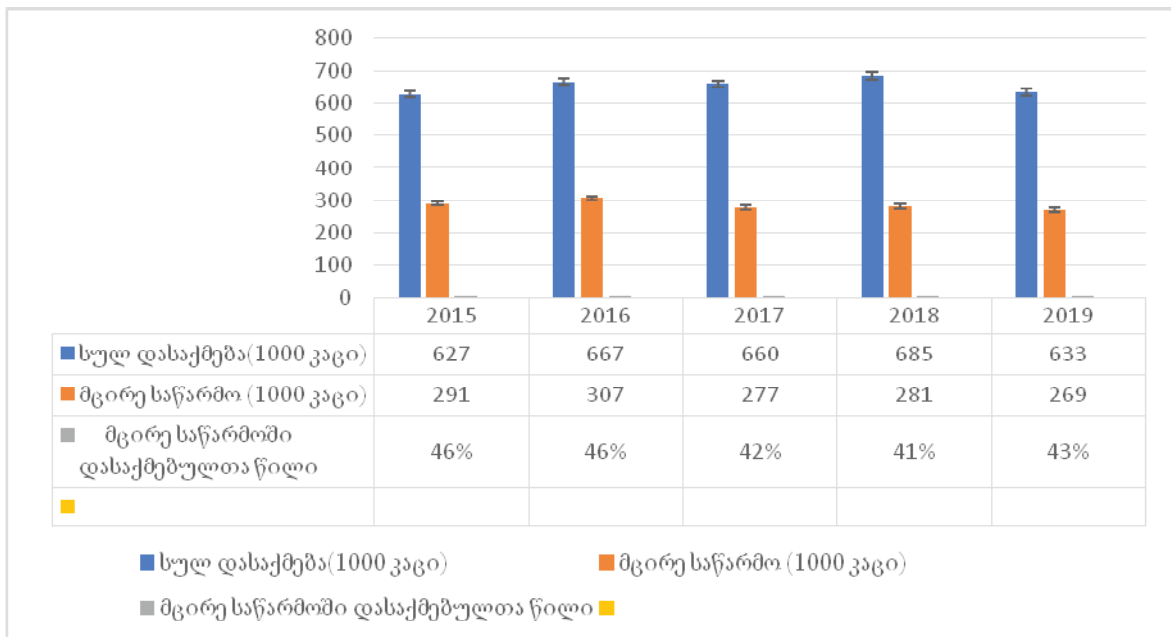
მიმდინარე ეტაპზე Covid-19-მა ეკონომიკაში ძირეულად გარდაქმნა ბიზნესის როლი. კრიზისის მასშტაბებმა უპრეცედენტო ნიშნულს მიაღწია. ხელისუფლების მთავარი ამოცანა სწორედ მიღებული და მისაღები დარტყმების შემსუბუქებაა, რადგან შესაძლოა იმაზე მეტი ზიანი მივიღოთ ეკონომიკაში ვიდრე ეს Covid-19-ით გვაქვს. გაურკვეველი საფრთხეების შედეგებს და დეტალურ შეფასებებს კი შევძლებთ მომდევნო ორი-სამი წლის შემდეგ. ამჟამინდელმა კრიზისმა აჩვენა, მთავრობის რეაგირება COVID-19-ის პანდემიაზე. კერძოდ, ხელისუფლება ეცადა ბიზნესის დახმარებას სხვადასხვა მექანიზმით, თუმცა მცირედი და არაეფექტური შედეგით. დღეისთვის მცირე

ლიკლომატია და სამართალი

ბიზნესის სექტორი რთული პერიოდების წინაშეა. მათი დიდი ნაწილი კრიტიკულ ვითარებაშია, ვერ ახერხებენ ძირითადად სესხის მომსახურებას, ხელფასების და გადასახადების გადახდას, და ა.შ. საფუძველს პანდემიის შედეგად მათი ბიზნესის დროებითი შეწყვეტა წარმოადგენს.

საქართველოში მენარმეები მცირე ბიზნესის განვითარებას სოფლის მეურნეობის მიმართულებაში ხედავენ. მათი აზრით, სანყის ეტაპს შიდა ბაზრის სამომხმარებლო საქონლით მომარაგება უნდა წარმოადგენდეს, თუმცა ხაზს უსვამენ სახელმწიფოს მხრიდან პასიურობას, რადგან ამ სფეროში მცირე ბიზნესის მნიშვნელოვანი შესაძლებლობები ცუდად გამოიყენება პრაქტიკაში. კერძოდ, ადგილობრივი წარმოებული პროდუქცია ჩანაცვლებულია იმპორტული საქონლით. აღსანიშნავია ისიც, რომ მცირე ბიზნესის განვითარების თვალსაზრით, მენარმე მცირე საწარმოების უმეტესობა შედარებით მარტივი და პრიმიტიულია. მაგრამ მდგრადი წვლილი შეაქვთ ინკლუზიური ეკონომიკური ზრდის უზრუნველყოფაში. ბოლო წლებში განსაკუთრებით აქტუალურია მცირე მენარმეობრივი აქტივობის გაძლიერება, თუმცა საქართველოს რეგიონებში მცირე ბიზნესის განვითარების ზრდის ტემპები, თანდათანობით ეცემა. პრობლემები გამოწვეულია ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობით. ეკონომიკურ მდგომარეობას დაემატა პანდემიით გამოწვეული ზარალი, რომელმაც საბოლოოდ მოსახლეობის უდიდესი ნაწილი შიმშლის ზღვარზე აღმოაჩინა.

საქართველოში მცირე და საშუალო ზომის საწარმოები შეადგენენ ეკონომიკური სუბიექტების 99,7%-ს. მათგან 98,4%-170942 საწარმო მიეკუთვნება მცირე ზომის საწარმოებს, ხოლო 1,3% – 2258 – საშუალო ზომის. მცირე ბიზნესში მიუხედავად მთავრობის მიერ გარკვეული ღონისძიებების გატარებისა, ქვეყანა კვლავ იმავე გამოწვევების წინაშე დგას. საქსტატის 2019 წლის მონაცემების საფუძველზე, ბიზნესში მოქმედი 160 ათასი მოქმედი საწარმოდან 150 ათასი მცირე ბიზნესის სტატუსის მატარებელია, საწარმოების 2017 წლის მონაცემებით მცირე ზომის საწარმოების წილი დასაქმებაში 42%-ს შეადგენს, 2018 წელს-41%-ს, ხოლო 2019 წელს-მცირე ბიზნესში დასაქმებულთა რაოდენობა გაზრდილია 2%-ით და 43 პროცენტი შეადგინა. [www.geostat.ge, 2019]

წყარო: საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური

2019 წლის 1 თებერვლის მონაცემებით ეკონომიკაში მცირე ბიზნესის შემოსავლების წლიური ზრდის მაჩვენებელი 108,5076,5 მლნ.ლარს შეადგენდა და დასაქმებულთა დაახლოებით 50% წლის განმავლობაში 3000 ლარის შემოსავლას იღებდა.[სახ. 2020:13] ეს იძლევა გაძლიერების შესაძლებლობებს შექმნან სამუშაო ადგილები კრიზისულ სიტუაციებშიც კი და ნაწილობრივ აუნაზღაურონ ძირითადი შემცირების შედეგები.

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ კრიზისამდეც პოლიტიკური სიჯიუტის და უკომპრომისობის შემთხვევებმა ქვეყანა ეკონომიკურ სტაგნაციაში მოაქცია. მცირე ბიზნესის არათუ განვითარება, არამედ ინკლუზია ხდება, რომელიც ინსტიტუციურ მხარდაჭერას საჭიროებს. ქვეყნის ეკონომიკაში ამ რთული და მრავალმხრივი კრიზისული ვითარებიდან, სამწუხაროდ, უახლოეს მომავალში არ ჩანს პერსპექტივა პოლიტიკური, ეკონომიკური და კორონა ვირუსის დამთავრების. თითოეული მათგანი თავისებურ მუტაციას განიცდის და ვფიქრობ არ ხდება მოსახლეობის სასიკეთოდ. მიმდინარე 2021 წლის ბიუჯეტი გათვალისწინებულია 18.400 მლნ. ლარით. ზრდის ნაწილი კოვიდის ხარჯებს ეკუთვნის. გასტუმრება კი საგარეო ვალების აღებით იქნება გათვალისწინებული, რითაც 2021 წლის ბოლოსთვის ვალი 33.670 მლნ. ლარის ოდენობით დაგროვდება. ვალის მომსახურება პრობლემა არ არის როცა ქვეყანა მდგრადია და შემოსავალი გააჩნია. შესაბამისად, საქართველოსთვის ეს ვალდებულებები ეკონომიკური კრიზისის მომასწავებელია.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვნად მიმაჩნია ამ ვითარებაში ხელისუფლებისა და ბიზნეს სექტორის წარმომადგენლების თანამშრომლობა იმოქმედონ ერთობლივად, რათა გაუმკლავდნენ, როგორც ეკონომიკურ კრიზისს, ასევე პანდემიის შედეგად გამოწვეულ მოსალოდნელ საფრთხეებს.

ლიტერატურა:

1. ადგიშვილი გ.,ასათიანი რ., ეკონომიკური თეორია. თბ. 1998. გვ.132.
2. მესხია ი., ბიზნესის საფუძვლები თსუ, 2011. გვ.21
3. სამადაშვილი უ., დივერსიფიკაცია – საქართველოს ეკონომიკური ზრდის კატალიზატორი. თბ.,2016, გვ 45
4. სამადაშვილი უ., მცირე ბიზნესის განვითარების დინამიკა და შეზღუდულობის მიზეზები საქართველოში. საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია გლობალიზაციის გამომწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში. თბ.1-2 ნოემბერი, 2019. შრომების კრებული (გვ, 342-350)
5. სახელმძღ. მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის. ეკონომიკური პოლიტიკის კვლევის ცენტრი 2020 გვ,13
6. ევროკომისია 2010: დიალოგი „მცირე და საშუალო მენარმეობის პოლიტიკაზე“ აღმოსავლეთ პარტნიორობის მრავალმხრივი ფორმატის ფარგლებში (Dialogue on „SME Policy“ with regard to the multilateral framework of the Eastern Partnership
7. Горфинкель В.Я. „Малый бизнес“: учебное пособие – М.: КНОРУС, 2009, 336 с., стр. 219-220.
8. ქვეყნის დახასიათება მცირე ბიზნესის აქტის მიხედვით: საქართველო მსს პოლიტიკის ინდექსი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნები 2016 ევროპის მცირე ბიზნესის აქტის განხორციელების შეფასება. გვ.9.
9. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური 2019– [www. geostat.ge](http://www.geostat.ge)
10. <https://www.interpressnews.ge>
11. eugeorgia.info/ka/article/501/
12. www.imedinews.ge